

פרשת נח

שנת תשפ״ז

שאלת השבוע

זכר צדיק לברכה – למה כאן

נערך על ידי הרב שת אברהם הורוויץ
ראש כולל, כולל ידיעת התורה

שאלת השבוע

זכר צדיק לברכה – למה כאן?

ו:ט אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת-הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ-נֹחַ:

ופרש"י, "הואיל והזכירו, סיפר בשבחו, שנאמר זכר צדיק לברכה."

והנה, לא מצינו שהתורה מספרת בשבחו של כל צדיק בכל פעם שמזכירה את שמו. אלא שכאן בא הכתוב ללמדנו הנהגה זו של "זכר צדיק לברכה", וכדרך שמצינו בכמה עניינים שהתורה מלמדת הנהגה מסוימת פעם אחת, ואינה חוזרת ומדגישה אותה בכל מקום. ועיין למשל להלן (ז, ח), ובגמ' פסחים ג. לעניין לשון נקייה.

ומעתה קשה, מאחר שאין שבחו של נח שייך דווקא לפסוקים אלו, אלא לעצם הזכרת שמו, לכאורה היה מן הראוי שהתורה תלמדנו הנהגה זו כבר בפעם הראשונה שנזכר שמו, בסוף פרשת בראשית (ה, כט): "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרְרָהּ ה'". ולמה המתין הכתוב עד לפרשתנו כדי ללמדנו הנהגה זו?

ועיין בכלי יקר שהקשה קושיא זו, ומחמת כן פירש את הפסוק באופן אחר. אולם אנו מחפשים יישוב לפירושו של רש"י.

הקושיא: מדוע מלמדת אותנו התורה את ההנהגה של "זכר צדיק לברכה" דווקא כאן, ולא בתחילת סיפורו של נח בסוף פרשת בראשית?

שלחו את הצעתכם לפני גיליון השבוע הבא.

השאלה והתשובות מהשבוע שעבר

השאלה מהשבוע שעבר

פרשת בראשית תשפ"ו

ד:כג **וַיֹּאמֶר לֶמֶךְ לְנָשָׁיו עָדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נְשֵׁי לֶמֶךְ הַאֲזֵנָּה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הָרַגְתִּי לְפִצְעִי וְיֶלֶד לְחַבֻּרָתִי:**

פרש"י בפי' שני לו, "ומדרש בראשית רבה, לא הרג למך כלום, ונשיו פורשות ממנו משקיימו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות, אמרו מה אנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא ושוטף את הכל. והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי, וכי אני הרגתי את הבל, שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה באותו עון, ומה קין שהרג נתלה לו שבעה דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעיות הרבה! וזה קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גובה את חובו ומקיים את דברו."

אבל לולא דברי המדרש, נראה דטענתו נכון מאוד. נהי דכתיב בשמות לד:ז, "פֹּקֵד | עֲוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שִׁלֵּשִׁים וְעַל-רִבֵּעִים:" ונראה שהפסוק שם הוך ביחד עם המעשה שלנו, שיש לפרש כוונת הפסוק שהקב"ה פוקד העון על רבעים נוסף על השלשים, סך הכל ז' דורות, כדמצינו כאן, "שִׁבְעָתַיִם יֻקַּם," ר"ל לאחר ז' דורות.

אבל עיין גמ' סנהדרין כז:, "איש בחטאו יומתו... ובנים בעון אבות לא והכתיב פוקד עון אבות על בנים? התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן. וכן רש"י עצמו פי' על הפסוק, "פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי."

א"כ, בסיפור שלנו, שלמך לא הרג כלום לפי פירוש המדרש, ודאי לא שייך שיתקיים העונש הכתוב לקין עליו, כמו שאמר עצמו בדרך קל וחומר, וכן הסכים הקב"ה בפסוק "איש בחטאו יומתו"!

הקושיא: למה אומרים דזה קל וחומר של שטות, הלא נראה דהקב"ה מסכים לדבריו.

התשובות מהשבוע שעבר

א. **ר' יונתן אפפל** (בית שמש) הפנה אותי לדברי שני מפרשים שדנו בעניין זה.

הראשון הוא **היפה תואר** על המדרש, שכתב דמה שאין הבנים נענשים בעוון אבותיהם היינו דווקא בגדולים, אבל קטנים יכולים להיענש. וכל שכן בנים שעדיין לא נולדו בשעת החטא, שנחשבים כגופו של האב, וכמו שכל העולם נענש בעוונו של אדם הראשון.

אולם תירוץ זה עדיין אינו מיושב אצלי. שהרי הגמרא עצמה הקשתה מן הפסוק "פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים". ולפי דבריו, מדוע לא תירצה הגמרא דהתם מיירי בבנים שהיו קטנים בשעת החטא, או שעדיין לא נולדו, ואילו הדין שאין הבנים נענשים בעוון אבותיהם נאמר דווקא בבנים גדולים?

ב. השני הוא ר' חיים קנייבסקי ז"ל בספרו **טעמא דקרא**, שכתב: "דזה כללות אבל בגזירה פרטית הוא בכל גוונא."

ונראה שכוונתו, דהא דאין הבנים נענשים בעוון אבותיהם הוא כלל בדיני העונשין, אבל ייתכן שבמקרה מסוים נגזרה גזירה מיוחדת שעונשו של האב יהיה במיתת בניו, אף שהם עצמם לא חטאו.

וכעין זה שלח **ר' משה דוד וייסמן** (ביתר עילית), והביא סמך לדבריו מ**תוס'** כריתות ז. ד"ה דחנקתיה, עי"ש, דמבואר מדבריהם שלמ"ד דכרת כולל מיתת הבנים, נענשים הבנים אף שלא חטאו כלל.

אולם עדיין קצת קשה לי, דעד עתה הבנתי שמה שאין הבנים נענשים בעוון אבותיהם אינו רק גזירת הכתוב בלא טעם, אלא יסוד בהנהגת הצדק של הקב"ה בשכר ועונש, שכל אחד נידון לפי מעשיו, ואין אדם נענש על חטא שלא חטא בו. וכמו שנאמר ביחזקאל (יח, כ): "הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן צְדְקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע עָלָיו תִּהְיֶה."

ואילו לפי דבריהם יוצא שאין זה יסוד בעצם הנהגת המשפט, אלא רק כלל שקבעה התורה בדיני העונשין, שברוב המקרים אין הבנים נענשים בעוון אבותיהם, אבל יש עונשים שבהם אף מי שלא חטא בעצמו נענש. וצ"ע.

ג. **ר' וייסמן** שלח תירוץ נוסף, דאפילו אם למך צדק בעיקר הדין שאין הבנים נענשים בעוון אביהם, אין דין זה נלמד מן הק"ו שלו.

דהנה, כל הק"ו של למך מבוסס על כך שמצינו קולא בעונשו של קין עצמו, שלא נענש מיד. ומזה רצה ללמוד בק"ו, שאם החוטא עצמו לא נענש מיד, כל שכן שמי שלא חטא לא ייענש מיד.

אבל באמת, הסברא שאין אדם נענש בחטא אחרים עומדת בפני עצמה, גם בלא הק"ו. ולכן, אף במקום שלא שייך הק"ו, כגון בחוטא שנענש מיד על עבירתו, עדיין קיים הדין של "איש בחטאו יומתו."

והדברים יפים מאוד, אלא שעדיין צ"ע: נהי דהדין של "איש בחטאו יומתו" אינו מבוסס על הק"ו, מכל מקום, במקום שמצינו קולא בעונשו של האב, שלא נענש מיד, מדוע לא שייך ללמוד בק"ו שגם בניו לא ייענשו מיד? ומה הפירכא על הק"ו של למך?

ד. **ר' דוד בלייר** (ביתר עילית) תירץ, דמה שאמרו שבנים נענשים בעוון אבותיהם "כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן", אין הכוונה דווקא כשעברו על אותה עבירה ממש שעבר אביהם, אלא שהדבר תלוי אם הבנים צדיקים או רשעים. דאם הבן צדיק, אינו נענש בעוונות אביו, אבל אם הוא רשע, שייך שייענש גם בעוונות אבותיו.

והנה, מצינו שלמך היה רשע, כמו שכתב רש"י לעיל: "ויקח לו למך שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש וכו'." נמצא דכיון שלמך עצמו היה רשע, שייך שייענש גם על חטא קין, אף שלא עבר בעצמו על איסור רציחה.

איך זה עובד

מדי שבוע המבנה יהיה פשוט ויורכב משני חלקים:

השאלה: נציג קושיה חזקה ולא פתורה על הפרשה, שתוכלו לדון בה במהלך השבת.

התשובות: שבוע לאחר מכן, נציג ונתח תשובות שנשלחו על ידי המאזינים, מיד לאחר הצגת השאלה של השבוע הבא.

השיח לא נעצר שם — ניתן להמשיך ולדון בתשובות, ותובנות נבחרות יקובצו ויצאו לאור בסופו של דבר **בספר** ייעודי.

הגשת תשובות

להגשת תשובות, להצטרפות לרשימת התפוצה בדוא"ל, או לקבלת פרטים על הנצחת שבוע, ניתן לשלוח הודעה לכתובת

shaisavraham@gmail.com

הקדשות שבועיות

הקדישו את הפרשה (לא) פתורה

הקדשות יזכו לציון בולט בגיליון השבועי שבחרתם בכל הפלטפורמות — במהדורות הכתובות בעברית ובאנגלית, בהקלטות האודיו, בדיוור בדוא״ל, בקבוצות הוואטסאפ, ובספר העתידי.

להקדשת גיליון שבועי, פנו בדוא״ל

shaisavraham@gmail.com

ההקדשות מסייעות ישירות לכולל ידיעת התורה.